

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

М. В. Волосюк

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до вивчення курсу "Національна економіка"**

Рекомендовано Методичною радою НУК

Електронне видання комбінованого
використання на DVD-ROM

МИКОЛАЇВ • НУК • 2011

УДК 332(076)
В 67

Укладач М. В. Волосюк, канд. екон. наук, доцент кафедри економічної теорії
Рецензент М. Г. Простяков, канд. екон. наук, професор НУК

Кафедра економічної теорії

Електронний аналог друкованого видання:

Волосюк М. В.

В 67   Методичні вказівки до вивчення курсу "Національна економіка"
/ М. В. Волосюк. – Миколаїв : Видавництво НУК, 2011. – 37 с.

Наведені вимоги та рекомендації до вивчення курсу "Національна економіка". Вміщено програму дисципліни, тематику лекційного матеріалу, рекомендації до виконання практичних та самостійних робіт, а також перелік рекомендованої літератури.

Призначені для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання.

УДК 332(076)

Навчальне видання

ВОЛОСЮК Марина Валеріївна

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до вивчення курсу "Національна економіка"**

Технічний редактор *Л.О. Беляєва*
Комп'ютерне верстання *А.Й. Лихіна*

© Волосюк М. В., 2011
© Видавництво НУК, 2011

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 2,1. Обсяг даних 804 кб.
Тираж 14 прим. Вид. № 9. Зам. № 415.

Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування,
54025, м. Миколаїв, просп. Героїв Сталінграда, 9
E-mail : publishing@nuos.edu.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2506 від 25.05.2006 р.

ВСТУП

Дисципліна "Національна економіка" належить до групи регіональних економічних наук і являє собою комплексне систематизоване вчення про закономірності становлення та функціонування господарської системи суспільства, а також теоретичні та методологічні підходи щодо розробки державної політики з питань подальшого розвитку національної господарської системи.

Зміст курсу включає в себе різноманітні види робіт. Крім лекцій, він передбачає проведення практичних занять, на яких вивчається частина матеріалу (в тому числі прикладного характеру), закріплюються відомості теоретичної частини. У даних методичних вказівках наведено робочий навчальний план. Відповідно до нього складено тематику теоретичного матеріалу, яка містить перелік питань до кожної теми, терміни та категорії, а також рекомендовану літературу.

Лекційна частина має на меті надати студентам теоретичні знання щодо комплексного розкриття проблематики загального й особливого в економіці України з урахуванням неекономічних чинників та напрямів інтеграції у світове господарство, обґрунтування пріоритетів і заходів економічної політики держави. При цьому основна увага зосереджена на таких питаннях: суспільний добробут; економічний потенціал; державність та державне управління економікою; демократія, економічна свобода та економічний порядок; прогнозування та програмування національної економіки; економічне зростання; форми інтеграції у світове господарство.

Практичні заняття побудовані таким чином, щоб надати можливість студентам закріпити у розрахунках засвоєння теоретичного матеріалу, націлити їх на творче пізнання основних категорій, закономірностей функціонування економічної системи в цілому та цілей і пріоритетів економічної політики України. Кожна практична робота включає в себе план змісту,

перелік завдань для виконання, методику роботи, довідкові джерела, кінцеву мету пропонованої роботи.

Оскільки значна частина курсу розрахована на самостійне вивчення, то в методичних вказівках наводиться перелік тем і питань для самостійного опрацювання та відповідні рекомендації.

Методичні вказівки призначені для студентів економічних спеціальностей денної та заочної форм навчання.

1. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ "НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА"

Тема 1. Теоретичні основи національної економіки

Предмет національної економіки. Принципи та ознаки національної економіки. Суб'єкти та сектори національної економіки. Місце національної економіки в системі економічних наук.

Модель економічного кругообігу.

Загальна характеристика структури національної економіки.

Економічні теорії та базисні інститути національної економіки. Моделі національних економік.

Особливості формування та розвитку національної економіки України.

Тема 2. Основні економічні показники національної економіки

Загальноекономічні пропорції розвитку національного господарства. Обчислення обсягу національного виробництва.

Безробіття як ключова проблема національної економіки. Розрахунок рівня безробіття, рівня зайнятості та коефіцієнту участі і робочої сили.

Обчислення темпу та рівня інфляції.

Індекси та показники, що відображають системні зрушення у структурі національного господарства.

Тема 3. Характеристика економічного потенціалу національної економіки

Поняття та склад потенціалу національної економіки. Суспільне виробництво. Склад національного багатства.

Природно-ресурсний потенціал та характеристика окремих його складових. Економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу.

Виробничий потенціал України та його характеристика. Виробнича інфраструктура. Основні складові та характеристика науково-технічного потенціалу України.

Демографічний і трудовий потенціал та його основні характеристики. Якість трудового потенціалу.

Інформаційний потенціал. Національний інформаційний ресурс. Інформаційні технології.

Зовнішньоекономічний потенціал. Територіальний поділ праці та його форми. Зовнішньоекономічна діяльність України.

Екологічний потенціал.

Тема 4. Функціонування інфраструктури національного ринку

Сутність та складові національного ринку. Суб'єкти національного ринку. Поняття "ринкова інфраструктура" та її формування в Україні. Склад ринкової інфраструктури за елементами, за сферами забезпечення та за ринковими інституціями.

Чинники становлення і функціонування інфраструктури національного ринку.

Інфраструктура фінансового сектору. Функціонування банківських інституцій. Відмінності між однорівневою та дворівневою банківськими системами. Інструменти регулювання центральним банком діяльності комерційних банків. Види комерційних банків, які функціонують в Україні, та їх характеристика.

Роль і місце парабанківської системи у кредитній системі країни. Принципи та особливості діяльності небанківських фінансово-кредитних установ. Сутність та відмінності функціонування кредитних спілок і кредитних товариств.

Необхідність, принципи та ефективність роботи страхових компаній.

Необхідність, принципи та ефективність роботи недержавних пенсійних фондів.

Тема 5. Державне регулювання економіки

Теоретичні основи та об'єктивна необхідність державного регулювання економіки. Функції держави в сучасній ринковій економіці. Методи державного регулювання економіки.

Ринковий та державний механізм перерозподілу ресурсів і доходів. Реформування відносин власності.

Бюджетне, податкове, грошово-кредитне регулювання економіки.

Взаємовідносини бізнесу і держави як суперечлива система співробітництва й антагонізму. Форми і методи державної підтримки підприємництва.

Тема 6. Державне управління як системне суспільне явище

Основні засади теорії державного управління. Категорії "управління" та "держава". Сутність та специфіка державного управління. Об'єкти і суб'єкти державного управління. Принципи державного управління. Цілі державного управління. Загальні та специфічні функції державного управління.

Державне управління та виконавча влада. Система органів державної влади та їх повноваження. Організація процесу прийняття та виконання управлінських рішень.

Тема 7. Демократія, економічна свобода та економічний порядок

Демократія як загальна інституція сучасного громадянського суспільства. Принципи демократії. Економічна демократія як складова частина загального процесу демократизації суспільства. Бюрократія та бюрократизм як невід'ємні елементи ієрархічних систем.

Права людини у розвитку демократичної національної економіки.

Економічний порядок та економічна свобода як конкретні форми прояву економічної демократії. Економічна свобода економічних суб'єктів. Економічна свобода у межах домашнього господарства. Економічна свобода найманих працівників, виробника, споживачів, підприємств, фірм, держави, інформаційної сфери.

Тема 8. Прогнозування та програмування національної економіки

Сутність, об'єкти та суб'єкти державного прогнозування. Місце соціально-економічних прогнозів у системі державного регулювання економіки. Методи економічного прогнозування.

Сутність державного програмування, види програм. Цільові комплексні програми розвитку національної економіки. Етапи програмно-цільового планування. Показники цільових комплексних програм.

Місце індикативного планування в сучасній ринковій економіці. Основні принципи індикативного планування. Балансовий та нормативний методи планово-економічних розрахунків.

Тема 9. Структурна перебудова національної економіки

Структурна перебудова національної економіки, її необхідність та особливості. Поняття "структура економіки" та "структурна політика".

Чинники, що визначають структурну перебудову в країнах із ринковою економікою. Умови та чинники, що впливають на структурну перебудову в постсоціалістичних країнах.

Стратегічні завдання довгострокової структурної політики. Напрями структурно-промислової політики.

Тема 10. Соціальна політика та розвиток людського потенціалу

Поняття "соціальна держава". Соціальна політика держави та напрямки її реалізації. Моделі соціально-ринкового господарства. Соціальний захист як складова соціально-ринкової економіки. Система соціального захисту України.

Основні види і джерела доходів населення. Причини та показники нерівності в розподілі доходів населення. Бідність як економічна категорія: причини появи та прогресування. Програми перерозподілу доходів, що застосовуються в Україні. Прожитковий мінімум та його вартісна величина. Механізми перерозподілу доходів.

Тема 11. Політика економічного зростання в національній економіці

Концепція сталого розвитку. Принципи, показники та етапи сталого розвитку. Національні можливості забезпечення сталого розвитку в Україні.

Політика економічного зростання: фіскальна, монетарна, політика доходів, промислова, зовнішньоекономічна політика.

Концепція ендогенного впливу НТП на економічний розвиток. Модель П. Ромера. Основні підходи до виокремлення етапів економічного розвитку, можливості їх поєднання.

Сутність стратегічної мети економічного розвитку України. Основні напрямки змін.

Тема 12. Національна економіка в умовах економічної глобалізації

Стан і перспективи розвитку відкритої національної економіки. Моделі відкритої національної економіки. Основні тенденції інтернаціоналізації національних продуктивних сил.

Моделі національної конкурентоспроможності. Основні конкурентні переваги економіки України. Сучасне становище України на міжнародних товарних ринках, міжнародному ринку праці, на ринку міжнародних інвестицій.

Інституціональні форми інтеграції національної економіки у світове господарство. Найбільш перспективні виміри інтеграції України у світове господарство.

Цілі та напрями зовнішньоекономічної політики держави. Методи та інструменти державного регулювання зовнішньої торгівлі. Платіжний баланс України.

2. ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ

МОДУЛЬ 1. Теоретичні основи національної економіки

Тема 1. Теоретичні основи національної економіки

План

1. Предмет національної економіки. Принципи та ознаки національної економіки.
2. Суб'єкти та сектори національної економіки.
3. Місце національної економіки в системі економічних наук.
4. Модель економічного кругообігу.
5. Економічні теорії та базисні інститути національної економіки. Моделі національних економік.

Контрольні запитання

1. Що являє собою національна економіка як наука?
2. Назвіть етапи розвитку національної економіки як науки.
3. Назвіть альтернативні підходи до визначення змісту національної економіки.
4. Які загальні ознаки національної економіки?
5. Яким чином визначаються кордони національної економіки?
6. Охарактеризуйте основні цілі національної економіки.
7. Які моделі цільової функції національної економіки Вам відомі?
8. Які неекономічні фактори визначають специфіку розвитку національної економіки?
9. Проаналізуйте критерії класифікації національної економіки.
10. Визначте загальне, особливе та одиничне в національній економіці України.
11. Охарактеризуйте середовище національної економіки.
12. Порівняйте джерела саморозвитку національної економіки.
13. У чому полягає технологічна багатокладність національної економіки?
14. Яке місце займає Україна в системі типів історичного розвитку?
15. У чому полягає унікальність національної економіки України?

Терміни та категорії

Національна економіка як наука, сутність національної економіки, національний ринок, народне господарство, інтеграційний тип еволюції, середовище національної економіки: природно-екологічне, економічне, політичне, соціальне, духовне; технологічний (техніко-економічний)

уклад, соціальний уклад, модель економічного кругообігу, моделі національних економік.

Рекомендована література [20, 21, 28].

Тема 2. Основні економічні показники національної економіки

План

1. Загальноекономічні пропорції розвитку національного господарства. Обчислення обсягу національного виробництва.
2. Безробіття як ключова проблема національної економіки.
3. Обчислення темпу та рівня інфляції.
4. Індeksi та показники, що відображають системні зрушення у структурі національного господарства.

Контрольні запитання

1. В якій системі макроекономічного рахівництва враховувався проміжний продукт?
2. Основні макроекономічні показники, що відображають розвиток національної економіки.
3. Дайте характеристику наступним показникам: Індекс людського розвитку, Індекс вартості життя, Індекс споживчих цін, Індекс промислових конкурентоспроможних компаній, Індекс технологічного розвитку, Індекс людського капіталу, Індекс інноваційних можливостей.
4. Що таке інфляція? Види та показники інфляції.
5. Сутність та класифікація безробіття. Види безробіття.
6. Як розрахувати рівень безробіття в країні, рівень зайнятості та коефіцієнт участі у робочій силі?

Терміни та категорії

Система національних рахунків, валовий випуск та валовий внутрішній продукт, номінальний та реальний ВВП, валовий національний продукт, обмеженість показників ВВП і ВНП, показники суспільного добробуту, показники безробіття, наслідки безробіття, інфляція, її вимірювання та види.

Рекомендована література [21, 22, 25].

Тема 3. Характеристика економічного потенціалу національної економіки

План

1. Поняття та склад потенціалу національної економіки.
2. Природно-ресурсний потенціал і характеристика окремих його складових. Економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу.

3. Виробничий потенціал України та його характеристика.
4. Демографічний і трудовий потенціал та його основні характеристики. Якість трудового потенціалу.
5. Інформаційний потенціал. Національний інформаційний ресурс. Інформаційні технології.
6. Зовнішньоекономічний потенціал. Територіальний поділ праці та його форми. Зовнішньоекономічна діяльність України.
7. Екологічний потенціал.

Контрольні запитання

1. Сформулюйте основні принципи визначення національного багатства в традиційному та розширеному розумінні.
2. Чим характерний процес накопичення національного багатства в Україні на початку ХХІ століття?
3. Дайте визначення природно-ресурсного потенціалу та розкрийте його класифікацію.
4. Назвіть основні характеристики демографічного потенціалу України.
5. Вкажіть на регіональні відмінності основних показників відтворення населення.
6. Які чинники визначають рівень трудового потенціалу регіону?
7. Дайте характеристику типам регіональних ринків праці України.
8. Назвіть сфери діяльності людини, в яких поступ НТП є більш значимим.
9. Дайте оцінку рівня розвитку матеріальної бази організацій, які виконують наукові та науково-технічні розробки в регіонах України.
10. Визначте особливості розвитку інноваційної діяльності в Україні на сучасному етапі її розвитку.

Терміни та категорії

Потенціал, економічний потенціал країни, природно-ресурсний потенціал, виробничо-технологічний потенціал, трудовий потенціал, науково-технічний потенціал, внутрішньоекономічний потенціал, експортний потенціал, цільова ефективність суспільного виробництва, ресурсна ефективність суспільного виробництва.

Рекомендована література [20, 21, 27].

Тема 4. Функціонування інфраструктури національного ринку

План

1. Сутність та складові національного ринку. Суб'єкти національного ринку.
2. Поняття "ринкова інфраструктура" та її формування в Україні.
3. Чинники становлення і функціонування інфраструктури національного ринку.
4. Інфраструктура фінансового сектору.
5. Роль і місце парабанківської системи у кредитній системі країни.

Контрольні запитання

1. Назвіть основні риси та відмінності між однорівневою та дворівневою банківськими системами.
2. За допомогою яких інструментів Центральний банк регулює діяльність комерційних банків?
3. Які види комерційних банків функціонують в Україні? Їх характеристика.
4. Роль і місце парабанківської системи у кредитній системі країни
5. Принципи та особливості діяльності небанківських фінансово-кредитних установ.
6. Сутність та відмінності функціонування кредитних спілок та кредитних товариств.
7. Необхідність, принципи та ефективність роботи страхових компаній.
8. Необхідність, принципи та ефективність роботи недержавних пенсійних фондів.

Терміни та категорії

Ринкова інфраструктура, грошово-кредитна система, фінансова система, банківська система, грошова маса, грошовий обіг, грошові агрегати, монетизація, монетарна політика, грошова емісія, кредитування економіки, небанківські фінансово-кредитні установи, ломбарди, кредитні спілки, кредитні товариства, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди.

Рекомендована література [17, 19, 23, 31].

МОДУЛЬ 2. Регулювання національної економіки

Тема 5. Державне регулювання економіки

План

1. Теоретичні основи та об'єктивна необхідність державного регулювання економіки.
2. Функції держави в сучасній ринковій економіці.
3. Методи державного регулювання економіки.
4. Бюджетне, податкове регулювання економіки.
5. Форми і методи державної підтримки підприємництва.

Контрольні запитання

1. Що таке механізм ринкового саморегулювання?
2. У чому полягає сутність концепції невтручання держави в економіку?
3. Що таке державне регулювання економіки?
4. У чому полягає сутність фіскальної політики держави?
5. Доходи й видатки державного бюджету.
6. Сутність політики "дешевих" та "дорогих" грошей.
7. Які види корпорацій є найбільш розповсюдженими у сучасних економічних системах?
8. Що таке підприємництво?
9. Що таке корпоративний механізм господарювання?
10. Які критерії віднесення до малого бізнесу використовуються в Україні?

Терміни та категорії

Теоретичні концепції регулювання національної економіки, системна трансформація суспільства, фактори встановлення співвідношення регулюючих механізмів національної економіки, ринкове саморегулювання, державне регулювання економіки: зміст, завдання, системні функції, суб'єкти, об'єкти, інструменти, недоліки державного регулювання, державний бюджет, державні видатки, державний борг, профіцит та дефіцит бюджету, облігації внутрішньої державної позики, фіскальна політика держави, підприємництво, підприємство, роздержавлення, приватизація, антимонопольна політика, демонополізація, чиста монополія, обмежена олігополія, природна монополія, досконала конкуренція, мале підприємництво.

Рекомендована література [17, 32].

Тема 6. Державне управління як системне суспільне явище

План

1. Основні засади теорії державного управління.
2. Сутність та специфіка державного управління. Об'єкти і суб'єкти державного управління.
3. Принципи державного управління. Цілі державного управління.
4. Державне управління та виконавча влада.
5. Система органів державної влади та їх повноваження.

Контрольні запитання

1. Поняття "управління" та "держава".
2. Специфіка державного управління.
3. Структура системи державного управління.
4. Основні специфічні риси державного управління.
5. Принципи державного управління.
6. Концептуальні підходи до державного управління.
7. Поняття "політика" та "політична система".
8. Сутність державної влади. Політичний режим.
9. Цілі державного управління.
10. Організаційна структура державного управління.
11. Поняття та форми управлінської діяльності.
12. Стадії управлінської діяльності.
13. Прийняття рішення в державному управлінні.
14. Сутність та класифікація управлінських функцій.
15. Політико-адміністративні функції державного управління.

Терміни та категорії

Управління, держава, процес прийняття та виконання управлінських рішень, влада, соціальне управління, політичне управління, політика, політична система, політичний режим, види політичних режимів, державний устрій, унітарна держава, федерація, конфедерація, форма правління, монархія, республіка, специфічні функції державного управління.

Рекомендована література [17, 29, 32–34].

Тема 7. Демократія, економічна свобода та економічна безпека

План

1. Демократія як загальна інституція сучасного громадянського суспільства.
2. Права людини у розвитку демократичної національної економіки.

3. Економічний порядок та економічна свобода як конкретні форми прояву економічної демократії.

Контрольні запитання

1. Принципи демократії.
2. У чому полягає сутність економічної демократії?
3. Що таке бюрократія?
4. Бюрократизм як невід'ємний елемент ієрархічних систем.
5. Права людини у демократичному суспільстві.
6. Економічна свобода у межах домогосподарства.
7. Економічна свобода найманих працівників, виробника, споживачів, підприємств, фірм, держави, інформаційної сфери.

Терміни та категорії

Демократія, принципи демократії, економічна демократія, бюрократія, бюрократизм, економічна свобода економічних суб'єктів, економічна свобода в межах домашнього господарства, економічна свобода найманих працівників, виробника, споживачів, підприємств, фірм, держави, інформаційної сфери.

Рекомендована література [18, 29, 32–34].

МОДУЛЬ 3. Національна економіка в умовах економічної глобалізації

Тема 8. Прогнозування та програмування національної економіки

План

1. Сутність, об'єкти та суб'єкти державного прогнозування.
2. Сутність державного програмування, види програм.
3. Місце індикативного планування в сучасній ринковій економіці.
4. Балансовий та нормативний методи планово-економічних розрахунків.

Контрольні запитання

1. Що таке прогноз та економічний прогноз?
2. Які види прогнозів Ви знаєте?
3. У чому полягає суть макроекономічного прогнозування?
4. Які джерела прогнозової інформації Ви можете назвати?
5. Назвіть спільні та відмінні риси пошукового та нормативного прогнозів.
6. Охарактеризуйте основні принципи макроекономічного прогнозування.

7. Що таке програма?
8. Здійсніть класифікацію програм.
9. У чому полягає програмування?
10. Розкрийте особливості цільових комплексних програм.
11. Охарактеризуйте довго-, середньо- та короткострокові програми економічного і соціального розвитку національної економіки.
12. Які міжнародні програми Ви знаєте?

Терміни та категорії

Прогноз, прогнозування, місце соціально-економічних прогнозів у системі державного регулювання економіки, методи економічного прогнозування, цільові комплексні програми розвитку національної економіки, етапи програмно-цільового планування, показники цільових комплексних програм, макроекономічне планування, директивне та індикативне планування, основні принципи індикативного планування.

Рекомендована література [17, 18, 23, 30].

Тема 9. Структурна перебудова національної економіки

План

1. Структурна перебудова національної економіки, її необхідність та особливості.
2. Чинники, що визначають структурну перебудову в країнах із ринковою економікою.
3. Стратегічні завдання довгострокової структурної політики.
4. Напрями структурно-промислової політики.

Контрольні запитання

1. Назвіть та охарактеризуйте основні макроструктурні типи економіки України.
2. Розкрийте роль держави у регулюванні структурних зрушень в економіці України.
3. Назвіть основні чинники вибору галузей – національних пріоритетів. Які галузі, на Вашу думку, мають бути визнані пріоритетними в Україні?
4. Як можуть бути охарактеризовані структурні зміни, що відбуваються в економіці України, з огляду на провідні тенденції розвитку структури глобальної економіки?
5. Яка система зв'язків існує між структурною, інвестиційною та інноваційною політикою?
6. Поясніть, дія яких факторів зумовлює динаміку інвестиційних процесів в економіці України.

7. Які основні завдання повинна вирішувати держава – суб'єкт регулювання інвестиційних процесів в економіці України?

8. У чому, на Вашу думку, полягає специфіка національної інноваційної системи України?

9. Назвіть чинники, які перешкоджають чи, навпаки, активізують інвестиційно-інноваційну діяльність в Україні.

10. Запропонуйте власний варіант стимулюючої інвестиційно-інноваційної політики в Україні.

Терміни та категорії

Структура економіки, організаційно-господарська і галузева структура економіки, структурні зрушення, фактори структурних зрушень, високотехнологічні галузі промисловості, структурна політика, таргетування, галузі – національні пріоритети, чинники відбору пріоритетних галузей, інвестиційна політика, показники інвестиційної діяльності, національна інноваційна система, інноваційна політика, національна модель інноваційного розвитку.

Рекомендована література [17, 19, 21, 23, 30].

Тема 10. Соціальна політика та розвиток людського потенціалу

План

1. Соціальна політика держави та напрямки її реалізації.
2. Соціальний захист як складова соціально-ринкової економіки.
3. Основні види та джерела доходів населення.
4. Прожитковий мінімум та його вартісна величина.
5. Механізми перерозподілу доходів.

Контрольні запитання

1. Розкрийте суть концепції "держави добробуту".
2. У чому полягає концепція соціальної ринкової економіки?
3. Розкрийте переваги системи зміни діяльності.
4. Охарактеризуйте основні показники соціального розвитку національної економіки.
5. Чи бажана повна зайнятість в економіці? Чи можлива вона?
6. Охарактеризуйте пріоритети соціальної політики в Україні.

Терміни та категорії

Соціальна держава, соціальна ринкова економіка, держава добробуту, економічне багатство, гуманістичне багатство, зміна діяльності, природний приріст населення, очікувана тривалість життя, сальдо міграції,

бідність, прожитковий мінімум, децильний коефіцієнт диференціації видатків населення, політика зайнятості.

Рекомендована література [20, 21, 31].

Тема 11. Політика економічного зростання в національній економіці

План

1. Концепція сталого розвитку.
2. Політика економічного зростання: фіскальна, монетарна, політика доходів, промислова, зовнішньоекономічна політика.
3. Концепція ендогенного впливу НТП на економічний розвиток. Модель П. Ромера.
4. Сутність стратегічної мети економічного розвитку України.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення категорій "економічне зростання" та "економічний розвиток".
2. Що таке економічне зростання і в яких формах воно може відбуватися?
3. Яке значення має економічне зростання?
4. Якими показниками вимірюється економічне зростання?
5. Назвіть ознаки кожного типу економічного зростання.
6. Які основні фактори економічного зростання?
7. Що показує індекс людського розвитку?
8. Дайте загальну характеристику моделей економічного зростання.
9. Поясніть, як впливають на капіталоозброєність окремі чинники (нагромадження капіталу, приріст населення, технічний прогрес).
10. Дайте визначення економічного циклу та охарактеризуйте окремі його фази.

Терміни та категорії

Економічне зростання, економічний розвиток, прогресивний економічний розвиток, "якість життя", чистий економічний добробут, експорторозширююче зростання, розорююче зростання, імпортоване зростання, імпортозаміщуюче зростання, постіндустріальне економічне зростання, промислово-технологічні кластери, макротехнології.

Рекомендована література [20, 21, 31].

Тема 12. Національна економіка в умовах економічної глобалізації

План

1. Моделі відкритої національної економіки.
2. Моделі національної конкурентоспроможності.
3. Інституціональні форми інтеграції національної економіки у світове господарство.
4. Цілі та напрями зовнішньоекономічної політики держави.
5. Методи та інструменти державного регулювання зовнішньої торгівлі.

Контрольні запитання

1. Які моделі національної відкритої економіки Вам відомі?
2. Які перспективи розвитку економіки України у контексті економічної глобалізації?
3. Назвіть моделі національної конкурентоспроможності.
4. Назвіть та охарактеризуйте основні конкурентні переваги економіки України.
5. Чи має Україна динамічні конкурентні переваги?
6. Охарактеризуйте становище України на товарних ринках.
7. Охарактеризуйте становище України на міжнародному ринку робочої сили.
8. Охарактеризуйте становище України на ринку міжнародних інвестицій.
9. Охарактеризуйте цілі та напрями зовнішньоекономічної політики України.
10. Охарактеризуйте інструменти державного регулювання зовнішньої торгівлі.

Терміни та категорії

Моделі національної відкритої економіки, екзогенно-залежна модель розвитку, ендогенно-залежна модель розвитку, теорія "нового міжнародного поділу праці", факторна модель національної конкурентоспроможності, інноваційна модель національної конкурентоспроможності, динамічні переваги, виміри міжнародної інтеграції, економічна безпека країни, економічна незалежність країни, види загроз економічній безпеці країни, напрями зовнішньоекономічної політики України.

Рекомендована література [20, 21, 25, 31, 34].

3. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Відповідно до робочої програми в межах курсу передбачено виконання кількох практичних робіт. Нижче наводиться зразок виконання та оформлення даного виду самостійної роботи студентів.

МОДУЛЬ 1. Теоретичні основи національної економіки

Тема 2. Основні економічні показники національної економіки

Практична робота № 1

Тема: Аналіз і прогнозування структурних зрушень в основних агрегатах ВВП.

Мета: дослідити конкретні взаємозв'язки структурних і динамічних аспектів розвитку економіки та її структурних елементів на статистичному матеріалі за допомогою показників динаміки та структурних змін важливих економічних агрегатів.

Завдання: визначити структурні зрушення та встановити поведінку кожного зрушення щодо зміни структури національної економіки за весь період, тобто визначити роль окремих структурних зрушень щодо загальної тенденції та оцінити його вклад у формуванні ВВП (використовуючи інформацію Держкомстату України за останні 2 роки).

Методичні вказівки щодо розрахунків та оформлення практичної роботи. Аналіз структурних зрушень повинен базуватися на аналізі структури валового внутрішнього продукту, який, по суті, є основним результатом виробничої діяльності країни. Інформаційною базою є система національних рахунків (СНР), яка містить дані про рахунки виробництва, що характеризують макроекономічні аспекти формування і функціонування української економіки та видів економічної діяльності. Кожна структурна частка відображає масштабність явищ, які відбуваються.

Розкладання виробленого ВВП на складові агрегати залежить від цілей аналізу, можливостей інформаційного забезпечення, глибини аналізу. Тому доцільно виділити аналіз і прогнозування структурних зрушень за основними агрегатами ВВП (валова додана вартість (ВДВ), податки і субсидії, послуги фінансових посередників) та видами економічної діяльності.

Валова додана вартість на стадії виробництва за своєю структурою складається з ВДВ видів економічної діяльності, що виробляють товари та надають послуги:

$$\text{ВДВ}_t = \Sigma \text{ВДВ}_{ij}$$

$$\text{ВВП}_t = \text{ВДВ}_{\text{СГ}t} + \text{ВДВ}_{\text{ДП}t} + \text{ВДВ}_{\text{ОП}t} + \text{ВДВ}_{\text{ЕГВ}t} + \text{ВДВ}_{\text{Б}t} + \text{ВДВ}_{\text{ОРГ}t} + \\ + \text{ВДВ}_{\text{ТЗ}t} + \text{ВДВ}_{\text{О}t} + \text{ВДВ}_{\text{ОЗ}t} + \text{ВДВ}_{\text{ІН}t} + \text{ЧП}_t$$

де $\text{ВДВ}_{\text{СГ}t}$ – валова додана вартість сільського господарства, мисливства та лісового господарства у t році;

$\text{ВДВ}_{\text{ДП}t}$ – валова додана вартість добувної промисловості у t році;

$\text{ВДВ}_{\text{ОП}t}$ – валова додана вартість обробної промисловості у t році;

$\text{ВДВ}_{\text{ЕГВ}t}$ – валова додана вартість виробництва та розподілення електроенергії, газу та води у t році;

$\text{ВДВ}_{\text{Б}t}$ – валова додана вартість будівництва у t році;

$\text{ВДВ}_{\text{ОРГ}t}$ – валова додана вартість оптової та роздрібною торгівлі транспортними засобами, послугами з ремонту у t році;

$\text{ВДВ}_{\text{ТЗ}t}$ – валова додана вартість транспорту та зв'язку у t році;

$\text{ВДВ}_{\text{О}t}$ – валова додана вартість освіти у t році;

$\text{ВДВ}_{\text{ОЗ}t}$ – валова додана вартість охорони здоров'я та соціальної допомоги у t році;

$\text{ВДВ}_{\text{ІН}t}$ – валова додана вартість інших видів економічної діяльності у t році;

ЧП_t – чисті податки у t році.

Таким чином, обчислення ВВП, виробленого в основних цінах або цінах виробника, які не включають податки на продукти та імпорт, здійснюється на основі прогнозних розрахунків валової доданої вартості за галузями економіки (ВДВ_{ij}) та необхідних для цього галузевих показників валового випуску (ВВ_{ij}) і проміжного споживання (ПС_{ij}):

$$\text{ВДВ}_{ij} = \text{ВВ}_{ij} - \text{ПС}_{ij}$$

де j – галузі економіки.

Такий аналіз дає змогу встановити не тільки кількісні зміни в структурі економіки, а і якісні характеристики видів економічної діяльності, ефективність їхньої діяльності (табл. 1, 2).

Таблиця 1. Основні засоби за видами економічної діяльності, млн грн

	Основні засоби (у факт. цінах)	Випуск	Валова додана вартість	Капіталомісткість за випуском	Капіталомісткість за ВДВ
Сільське, лісове господарство та мисливство					
2006	87133	66430	29418	1,311651	2,962
2007	77979	66119	29059	1,18	2,68
Δ	-9154	-311	-359,0	-0,13	-0,28
Добувна промисловість					
2006	62543	24386	10016	2,564709	6,244
2007	66974	26484	10854	2,53	6,17
Δ	4432	2098	838	-0,03	-0,07
Обробна промисловість					
2006	181394	191301	35592	0,948213	5,096
2007	191953	235289	49702	0,82	3,86
Δ	10559	43988	14110	-0,13	1,57
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води					
2006	95322	28227	11425	3,376979	8,343
2007	103671	30360	12270	3,41	8,45
Δ	8349	2133	845	0,03	0,11
Будівництво					
2006	23423	19176	7653	1,221475	3,061
2007	18256	25811	10268	0,71	1,78
Δ	-5167	6635	2615	-0,51	-1,28
Оптова та роздрібна торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту					
2006	21568	42628	24593	0,505959	0,877
2007	25644	54897	31622	0,47	0,81
Δ	4076	12269	7029	-0,04	-0,07
Транспорт і зв'язок					
2006	141826	46946	27523	3,021045	5,153
2007	151164	59995	35092	2,52	4,31
Δ	5321	13049	7539	-0,50	-0,84
Освіта					
2006	45735	14666	10819	3,118437	4,227
2007	46621	18640	13781	2,5	3,38
Δ	886	3974	2962	-0,62	-0,85

Продовж. табл. 1

	Основні за- соби (у факт. цінах)	Випуск	Валова додана вартість	Капіталоміст- кість за випуском	Капіталоміст- кість за ВДВ
Охорона здоров'я та соціальна допомога					
2006	25231	12080	7361	2,088659	3,428
2007	28085	14958	9137	1,88	3,07
Δ	2854	2878	1776	-0,21	-0,42
Інші види економічної діяльності					
2006	281581	58168	35148	4,840823	8,011
2007	495065	71151	42712	6,96	11,59
Δ	213484	12983	7564	2,12	3,58
Всього (в основних цінах)					
2006	965756	302814	201194	3,189271	4,800
2007	1026163	603704	240217	1,70	4,27
Δ	60407	99696	39023	-0,22	-0,53

Таблиця 2. Вплив змін фондівдачі та основних засобів на обсяги валової доданої вартості

Види економічної діяльності (i)	2006			2007			Структурні зрушення	
	$ВДВ'_{t-1}$	$ОФ_{t-1}$	$f_{отд_{t-1}}$	$ВДВ'_t$	$ОФ_t$	$f_{отд_t}$	$\DeltaВДВ'_{ОФ}$	$\DeltaВДВ'_{fотд}$
Сільське, лісове господарство та мисливство	29418	87133	0,338	29059	77979	0,37	2702,1	-3094,1
Промисловість	61827	243914	0,253	72826	362598	0,20	-18911,3	30027,1
Будівництво	7653	23423	0,327	10268	18256	0,56	4298,3	-1689,6
Оптовата роздрібна торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту	24593	21568	1,140	31622	25644	1,25	2387,84	4646,6
Транспорт і зв'язок	27523	141826	0,194	35092	151164	0,23	5766,2	1811,6
Освіта	10819	45735	0,237	13781	46621	0,30	2731,8	210,0

Продовж. табл. 2

Види економічної діяльності (і)	2006			2007			Структурні зрушення	
	ВДВ _{t-1} ⁱ	ОФ _{t-1}	fотд _{t-1}	ВДВ _t ⁱ	ОФ _t	fотд _t	ΔВДВ _{ОФ} ⁱ	ΔВДВ _{фотд} ⁱ
Охорона здоров'я та соціальна допомога	7361	25231	0,292	9137	28085	0,330	936,2	833,4
Інші види економічної діяльності	35148	281581	0,125	42712	315816	0,14	3235	4279,4
Всього (в основних цінах)	201194	965756	0,208	240217	1026163	0,23	22572,6	12564,7

Математична модель структурних зрушень за основними агрегатами ВВП та видами економічної діяльності має такий вигляд:

$$\Delta \text{ВВП}_t = \left(\sum_j \text{ВДВ}_{tj} - \sum_j \text{ВДВ}_{(t-1)j} \right) + \Delta \text{П}_{tj} - \Delta \text{С}_{tj}$$

або

$$\Delta \text{ВВП}_t = \sum_j (\text{В}_{tj} - \text{ПС}_{tj}) - \sum_j (\text{В}_{j(t-1)} - \text{ПС}_{j(t-1)}) + \Delta \text{П}_{tj} - \Delta \text{С}_{tj}.$$

Аналіз показує, що у 2007 р. обсяги валового внутрішнього продукту збільшилися на 18,4 % або на 41,5 млрд грн. Структуруючими були показники випуску таких видів економічної діяльності як обробна промисловість, валовий випуск якої збільшився у 2007 р. на 23 % або на 44 млрд грн, оптова та роздрібна торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту – випуск зріс на 28,8 %, а приріст валового випуску у 2007 р. склав 12,3 млрд грн.

Причому *додана вартість* найбільшою мірою зросла у таких видах економічної діяльності, як обробна промисловість – на 23 % або на 9,3 млрд грн, оптова та роздрібна торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту – 28,7 % або 7 млрд грн, транспорт і зв'язок – на 27,5 % або на 7,6 млрд грн.

У той же час скоротилися обсяги доданої вартості у сільському господарстві порівняно з 2006 р. – на 1,22 % або на 0,36 млрд грн. Наймен-

ше зростання доданої вартості спостерігається у добувній промисловості – на 11 % або на 0,8 млрд грн, виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води – на 0,8 млрд грн.

Проміжне споживання займає досить велику частку валового випуску і в цілому коливається від 79 % в обробній промисловості (причому протягом цих двох років не спостерігається тенденцій щодо її зменшення) до 26 % у сфері освіти.

МОДУЛЬ 3. Національна економіка в умовах економічної глобалізації

Тема 9. Структурна перебудова національної економіки

Практична робота № 2

В Україні інноваційна діяльність як об'єкт дослідження набула своєї актуальності через усвідомлення того факту, що здійснення радикальних економічних реформ, реалізація політики сталого та якісного соціально-економічного зростання, набуття рівноправного партнерства у світогосподарських структурах можливі лише на умовах науково-технічного прогресу і системної трансформації країни в постіндустріальне суспільство.

Промисловість тут має відігравати провідну роль, бо саме вона створює матеріальну основу для інноваційного розвитку всіх інших секторів економіки. Тому перш за все йдеться про створення високотехнологічного індустріального потенціалу. В цих умовах формування інноваційного іміджу промисловості через рейтингову оцінку стає важливим підґрунтям регулювання інноваційної діяльності.

Тема: Рейтингова оцінка інноваційної діяльності секторів промисловості.

Мета: ознайомитися з елементами математико-статистичних методів, навчитись комплексно оцінювати інноваційний внесок кожної галузі в реалізацію інноваційної моделі розвитку промисловості.

Завдання: розрахувати інтегральний інноваційний рейтинг секторів промисловості та визначити інноваційну й інвестиційну привабливість галузей (використовуючи інформацію Держкомстату України за останні три роки).

Методичні вказівки щодо розрахунків та оформлення практичної роботи. Досить повне уявлення про стан інноваційної діяльності і місце, яке займає той чи інший сектор у загальній сукупності промисловості, можемо отримати шляхом структурування інформаційного масиву

за такими напрямками (всі вони забезпечені існуючою статистичною інформацією) (табл. 1):

Таблиця 1. Система показників для розрахунку інноваційного рейтингу секторів промисловості

Напрями інноваційної діяльності	Показники за напрямками інноваційної діяльності
Інноваційність товарного виробництва, ваговий коефіцієнт (в. к.) – 0,25	Обсяг відвантаженої інноваційної продукції, млн грн, ваговий коефіцієнт (в. к.) – 0,3; частка інноваційної продукції в загальному обсязі відвантаженої продукції, %, в. к. – 0,7
Прогресивність відвантаженої інноваційної продукції, в. к. – 0,2	Продукція, що зазнала суттєвих технологічних змін, %, в. к. – 0,7; удосконалена продукція, %, в. к. – 0,2; інша інноваційна продукція, %, в. к. – 0,1
Технологічна інноваційність, в. к. – 0,15	Упровадження нових технологічних процесів, в. к. – 0,4; упровадження маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних технологій, в. к. – 0,6
Продуктова інноваційність, в. к. – 0,15	Освоєно виробництво нових видів машин, устаткування, апаратів, приладів, матеріалів, виробів, продуктів, найменувань, в. к. – 0,4; освоєно виробництво нових видів товарів народного споживання, найменувань, в. к. – 0,6
Надходження та використання об'єктів промислової власності, в. к. – 0,1	Подано заявок до держдепартаменту інтелектуальної власності та патентних відомств інших країн, заявок, в. к. – 0,3; отримано охоронних документів, в. к. – 0,4; використано об'єктів інтелектуальної власності та раціоналізаторських пропозицій, в. к. – 0,3
Інноваційна активність, в. к. – 0,15	Обсяг фінансування інноваційної діяльності, млн грн, в. к. – 0,5; питома вага промислових підприємств, що впроваджували інновації, % до загальної кількості підприємств, в. к. – 0,3; кількість винахідників, авторів промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій, тис. осіб, в. к. – 0,2

Дана система показників дозволяє здійснювати інноваційне ранжування секторів за трьома показниками: рейтинг за показником, рейтинг

за напрямом інноваційної діяльності (частковий), рейтинг за сукупністю напрямів (інтегральний). Розрахункова модель за кожним із них має такі особливості:

1) рейтинг (місце) сектора за показником (P_n) розраховується в порядку послідовного зменшення стандартизованих значень (балів) кожного з показників (X_{ijct}) у сукупності секторів від max- до min- рівня:

$$P_n = 1, 2, 3 \dots n \left(\begin{array}{c} \max \\ X_{ijct} \end{array} \rightarrow \begin{array}{c} \min \\ X_{ijct} \end{array} \right).$$

Стандартизоване значення показника розраховується за формулою

$$X_{ijct} = X_{ij} / X_{ij\text{сеп}},$$

де X_{ij} – значення i -го показника в j -му секторі; $X_{ij\text{сеп}}$ – середнє значення показника в сукупності (n) секторів ($\Sigma X_{ij} / n$);

2) частковий рейтинг за напрямом інноваційної діяльності (P_g) визначається як сума стандартизованих значень показників за напрямом інноваційної діяльності, зважених на коефіцієнт вагомості показника в даній групі (K_v):

$$P_g = \Sigma X_{ijct} K_v;$$

3) інтегральний рейтинг (P_i) визначається за сумою часткових рейтингів (балів) за напрямами, зважених на коефіцієнт вагомості напряму (K_g):

$$P_i = \Sigma P_g K_g = \Sigma (\Sigma X_{ijct} K_v) K_g.$$

У табл. 2 наведені результати рейтингової оцінки інноваційної діяльності секторів промисловості, отримані з використанням зазначеної методики.

Таблиця 2. Рейтингова оцінка інноваційної діяльності секторів

	Рік	Харчова промисловість		Легка промисловість		Виробництво деревини та виробів із неї		Целюлозно-паперова та видавнича справа	
		бал	місце	бал	місце	бал	місце	бал	місце
Інтегральний інноваційний рейтинг	2005	1,47	2	1,01	4	0,31	9	0,32	8
	2006	1,55	2	0,89	5	0,31	9	0,40	8
	2007	1,09	4	0,80	5	0,38	9	0,39	8
Рейтинг за напрямками іннов. діяльності: інноваційність товарного виробництва	2005	2,01	1	1,24	4	0,27	8	0,19	9
	2006	1,89	2	0,95	4	0,33	8	0,33	8
	2007	0,81	4	0,53	5	0,52	6	0,48	7
Прогресивність відвантаженої продукції	2005	1,04	3	0,86	6	1,26	1	0,92	5
	2006	0,93	5	0,85	7	1,05	2	1,03	4
	2007	0,94	6	0,8	8	1,14	2	1,14	1
Технологічна інноваційність	2005	1,21	2	0,43	5	0,06	9	0,19	7
	2006	1,78	2	0,31	5	0,05	9	0,10	8
	2007	1,37	2	0,33	6	0,13	7	0,12	8
Продуктова інноваційність	2005	1,52	3	2,15	2	0,02	8	0,07	7
	2006	1,4	3	1,98	2	0,01	8	0,03	7
	2007	1,48	3	2,20	2	0,05	7	0,01	9
Надходження та використання об'єктів пром. власності	2005	0,95	3	0,24	7	0	9	0,01	8
	2006	1,14	3	0,08	7	0	9	0,03	8
	2007	0,62	4	0,30	6	0	9	0	8
Інноваційна активність	2005	1,64	3	0,53	6	0,13	9	0,21	8
	2006	1,96	2	0,63	6	0,12	9	0,37	7
	2007	1,34	3	0,37	7	0,18	9	0,33	8

Графічне ранжування секторів за інтегральним інноваційним рейтингом і за окремими напрямками інноваційної діяльності у 2007 р. наведено на рисунку.

За результатами рейтингової оцінки інноваційної діяльності можемо зробити наступні висновки.

Протягом 2005–2007 рр. стан майже кожного із секторів обробної промисловості за інтегральним інноваційним рейтингом лишається досить стабільним, що дає змогу розподілити сектори на три групи:

обробної промисловості

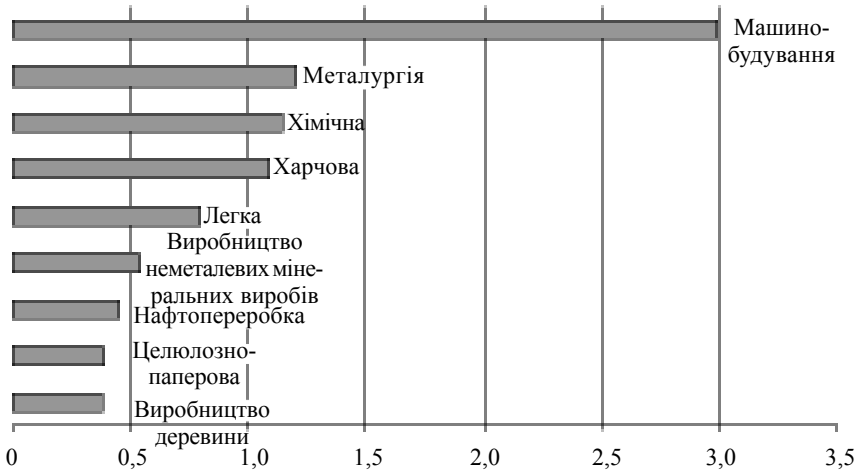
Виробництво коксу та нафто- переробка		Хімічна промисло- вість		Виробництво неметалевих мінеральних виробів		Металургія		Машино- будування	
бал	місце	бал	місце	бал	місце	бал	місце	бал	місце
0,42	7	0,84	5	0,61	6	1,33	3	2,67	1
0,43	7	0,93	4	0,52	6	1,13	3	2,84	1
0,45	7	1,15	3	0,54	6	1,21	2	2,99	1
0,31	7	1,14	5	1,01	6	1,41	3	1,42	2
0,18	9	1,57	3	0,73	6	0,85	5	1,99	1
0,48	7	2,21	2	0,48	8	0,98	3	2,64	1
0,70	9	0,79	8	0,81	7	1,03	4	1,09	2
1,05	3	0,75	9	0,79	8	0,92	6	1,10	1
1,10	3	0,90	7	0,95	5	0,80	9	1,02	4
0,12	8	0,44	4	0,23	6	1,03	3	5,28	1
0,11	7	0,51	4	0,28	6	0,95	3	4,92	1
0,08	9	0,64	4	0,35	5	0,69	3	5,29	1
0,01	9	0,18	4	0,30	5	0,31	4	4,44	1
0,01	9	0,20	4	0,26	5	0,29	4	4,82	1
0,01	9	0,46	3	0,43	6	0,55	4	3,77	1
0,38	6	0,97	4	0,40	5	2,45	2	3,57	1
0,43	5	1,04	4	0,19	6	2,46	2	3,64	1
0,39	5	1,09	3	0,19	7	2,64	2	3,76	1
0,90	5	1,26	4	0,34	7	1,97	2	2,04	1
0,81	5	0,89	4	0,34	8	1,81	3	2,07	1
0,70	5	0,92	4	0,42	6	2,09	2	2,64	1

лідери – машинобудування, металургія та обробка металу, хімічна і нафтохімічна промисловість;

середній рівень – харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів, легка промисловість, виробництво інших неметалевих мінеральних виробів;

аутсайтери – виробництво коксу та продуктів нафтопереробки, целюлозно-паперова промисловість та видавнича справа, виробництво деревини та виробів із деревини.

Машинобудування впевнено посідає перші місця за більшістю інноваційних показників. Це забезпечило йому позицію лідера як за окремими напрямками інноваційної діяльності (часткові рейтинги), так і за інтегральним інноваційним рейтингом. Виняток становить лише рейтинг, розрахований за рівнем прогресивності інноваційної продукції, де сектор поступився першими місцями виробництву деревини (2005 р.) та целюлозно-паперовій промисловості (2007 р.).

Ранжування секторів обробної промисловості за інтегральним інноваційним рейтингом (2007 р.)

Останнє 9-е місце за інтегральним рейтингом інноваційної активності посідає сектор виробництва деревини та виробів із неї. Найбільш проблемними для даної галузі є низький рівень інноваційної активності через найнижчий рівень фінансування інноваційної діяльності, найменшу питому вагу підприємств, що впроваджували інновації, а також через нехтування винахідницькою роботою, створенням і використанням об'єктів інтелектуальної та промислової власності. Саме тут ця галузь має шукати перспективи для підвищення своїх рейтингових позицій в інноваційній діяльності.

Інноваційні портрети секторів промисловості, складені за допомогою рейтингової оцінки, дали змогу комплексно оцінити інноваційний внесок кожної галузі в реалізацію інноваційної моделі розвитку промисловості, виявити проблемні сторони інноваційної діяльності та сприяти

обґрунтуванню більш дієвих заходів державної політики з активізації інноваційних процесів.

Рекомендована література [17, 20–22, 25].

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Згідно з робочим тематичним планом значна частина курсу "Національна економіка" розрахована на самостійне вивчення (табл. 3.1).

Таблиця 3.1. Завдання самостійних робіт з курсу "Національна економіка"

Найменування модулів, тем	Завдання
МОДУЛЬ 1. Теоретичні основи національної економіки	
1. Теоретичні основи національної економіки	1. Розкриття етапів еволюції національної економіки, її сучасного змісту та основних структурних характеристик 2. Визначення загального обсягу активів національного багатства та їх структури, виділивши: фінансові активи; нефінансові активи: а) створені та нестворені; б) матеріальні та нематеріальні
2. Основні економічні показники національної економіки	Визначення обсягу та структури національного багатства країни та оцінка структурних зрушень за період, що розглядається
3. Характеристика економічного потенціалу національної економіки	1. Визначення чисельності та темпу приросту економічно активного населення країни 2. Визначення рівня та індексу фондівіддачі в кожній галузі та в цілому у народному господарстві
4. Функціонування інфраструктури національного ринку	1. Розрахунок індексу зміни секторної структури національної економіки на основі показників валової доданої вартості 2. Обчислення індексу розвитку людського потенціалу та індексу зuboжіння

Продовж. табл. 3.1

Найменування модулів, тем	Завдання
МОДУЛЬ 2. Регулювання національної економіки	
5. Державне регулювання економіки	1. Обчислення обсягів ВВП, ВНП, ЧНП, НД 2. На основі наданої виробничої функції, що описує національну економіку двох країн, розрахунок обсягу капіталу в обох країнах
6. Державне управління як системне суспільне явище	1. Розрахунок частки окремих статей доходів у загальному обсязі доходів зведеного бюджету України за базовий та звітний роки 2. Розрахунок частки окремих статей видатків у загальному обсязі видатків зведеного бюджету України за базовий та звітний роки
7. Демократія, економічна свобода та економічна безпека	Розрахунок та аналіз рівня дефіциту (профіциту) державного бюджету у % до ВВП за базовий та звітний роки
МОДУЛЬ 3. Національна економіка в умовах економічної глобалізації	
8. Прогнозування та програмування національної економіки	Обчислення планового обсягу державних фінансових зобов'язань щодо окремих статей видатків бюджету, відповідно до діючого законодавства. Визначення відхилення планових обсягів державних фінансових зобов'язань від запланованих видатків Державного бюджету
9. Структурна перебудова національної економіки	Розрахунок рівня державного боргу (у % до ВВП) у базовому та звітному роках. Визначення питомої ваги прямого та гарантованого боргу, внутрішнього та зовнішнього боргу в загальній сумі державного боргу
10. Соціальна політика та розвиток людського потенціалу	Обчислення реальної заробітної плати робітників та службовців у прогнозованому році та її зростання в порівнянні з базовим роком
11. Політика економічного зростання в національній економіці	Визначення частки податкових пільг за основними податками в їх загальному обсязі. Аналіз загальних втрат економіки від надання податкових пільг

Продовж. табл. 3.1

Найменування модулів, тем	Завдання
12. Національна економіка в умовах економічної глобалізації	1. Розрахунок структури експорту та характеристика ролі країни у міжнародній галузевій спеціалізації
	2. Розрахунок структури імпорту та аналіз залежності національної економіки від решти світу
	3. Визначення рівня заборгованості країни

Примітка. Форма контролю – усне опитування, перевірка конспекту.

Рекомендована література [20–22].

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Законодавчо-нормативні документи

1. Конституція України [Електронний ресурс] : [чинна від 28.06.1996]. – Режим доступу: www.president.gov.ua.

2. Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

3. Закон України "Про заходи щодо державної підтримки суднобудівної промисловості в Україні" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

4. Закон України "Про інноваційну діяльність" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

5. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

6. Закон України "Про місцеві державні адміністрації" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

7. Закон України "Про наукову і науково-технічну експертизу" зі змінами, внесеними згідно із Законом у 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

8. Закон України "Про наукову та науково-технічну діяльність" [Електронний ресурс] : зі змінами, внесеними згідно з Декретами та Законами України в 1993–2004 роках. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

9. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

10. Закон України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

11. Закон України "Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

12. Закон України "Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

13. Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів України" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

14. Указ Президента України "Про концепцію державної промислової політики" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

15. Указ Президента України "Про концепцію державної регіональної політики" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

16. Указ Президента України "Про структурну перебудову вугільної промисловості" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

Основна література

17. Державне регулювання економіки України: методологія, напрями, тенденції, проблеми [Текст] ; за ред. М. М. Якубовського. – К. : НДІ Міністерства економіки України, 2005. – 410 с.

18. Державне управління [Текст] : навч. посіб. ; за ред. А. Ф. Мельник. – К. : Знання, 2004. – 342 с.

19. **Єщенко, П. С.** Сучасна економіка [Текст] : навч. посіб. / П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін – К. : Вища школа, 2005. – 325 с.

20. Національна економіка [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. ; за ред. В. М. Тарасевича. – К. : Центр навчальної л-ри, 2009. – 280 с.

21. Національна економіка [Текст] : підручник ; за ред. П. В. Круша. – К. : Каравела ; Піча Ю. В., 2008. – 416 с.

22. **Пухтаєвич, Г. О.** Аналіз національної економіки [Текст] : навч. посіб. / Г. О. Пухтаєвич. – К. : Вид-во КНЕУ, 2005. – 254 с.

Додаткова література

23. **Гончаров, С. М.** Тлумачний словник економіста [Текст] / С. М. Гончаров, Н. Б. Кушнір ; за ред. С. М. Гончарова. – Рівне : НУВГП, 2008. – 268 с.

24. Економіка та організація інноваційної діяльності [Текст] : підручник ; за ред. проф. О. І. Волкова, проф. М. П. Денисенка. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 662 с.

25. **Кулинич, Р. О.** Статистична оцінка чинників соціально-економічного розвитку [Текст] / Р. О. Кулинич. – К. : Знання, 2007. – 276 с.

26. Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації [Текст] ; упор. Г. О. Андрощук, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське вид-во, 2007. – 304 с.

27. Регіональна економіка [Текст] : навч. посіб. ; за ред. Я. Б. Олійника. – К. : КНТ, Видавець Фурса С. Я., 2007. – 444 с.

28. Сучасна економічна теорія та проблеми її застосування [Текст] : конспект лекцій ; за заг. ред. В. М. Тарасевича. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2006. – 260 с.

29. Теорія та практика державного управління [Текст] : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2008. – Вип. 3 (22). – 472 с.

31. Технологічна модернізація промисловості України [Текст] ; за ред. Л. І Федулової. – К. : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2008. – 472 с.

31. Україна: Стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки [Текст] ; за ред. О. С. Власюка. – К. : НІСД, 2006. – 576 с.

32. Формування та розвиток моделі корпоративного управління в трансформаційній економіці [Текст] : монографія / П. В. Круш, О. П. Кавтиш, А. В. Гречко, Ю. С. Чихачьова. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 264 с.

33. **Хайек, Ф.** Право, законодавство и свобода: Современное понимание либеральных принципов справедливости и политики [Текст] / Ф. Хайек. – М. : ИРИСЭН, 2006. – 644 с.

34. **Шамхалов, Ф.** Государство и экономика. Власть и бизнес [Текст] / Ф. Шамхалов. – М. : Экономика, 2005. – 714 с.

ЗМІСТ

Вступ	3
1. Програма дисципліни "Національна економіка"	5
2. Тематика лекційного матеріалу	9
3. Методичні вказівки щодо виконання практичних завдань	20
4. Методичні рекомендації щодо самостійного вивчення теоретичного матеріалу	31
5. Рекомендована література	34